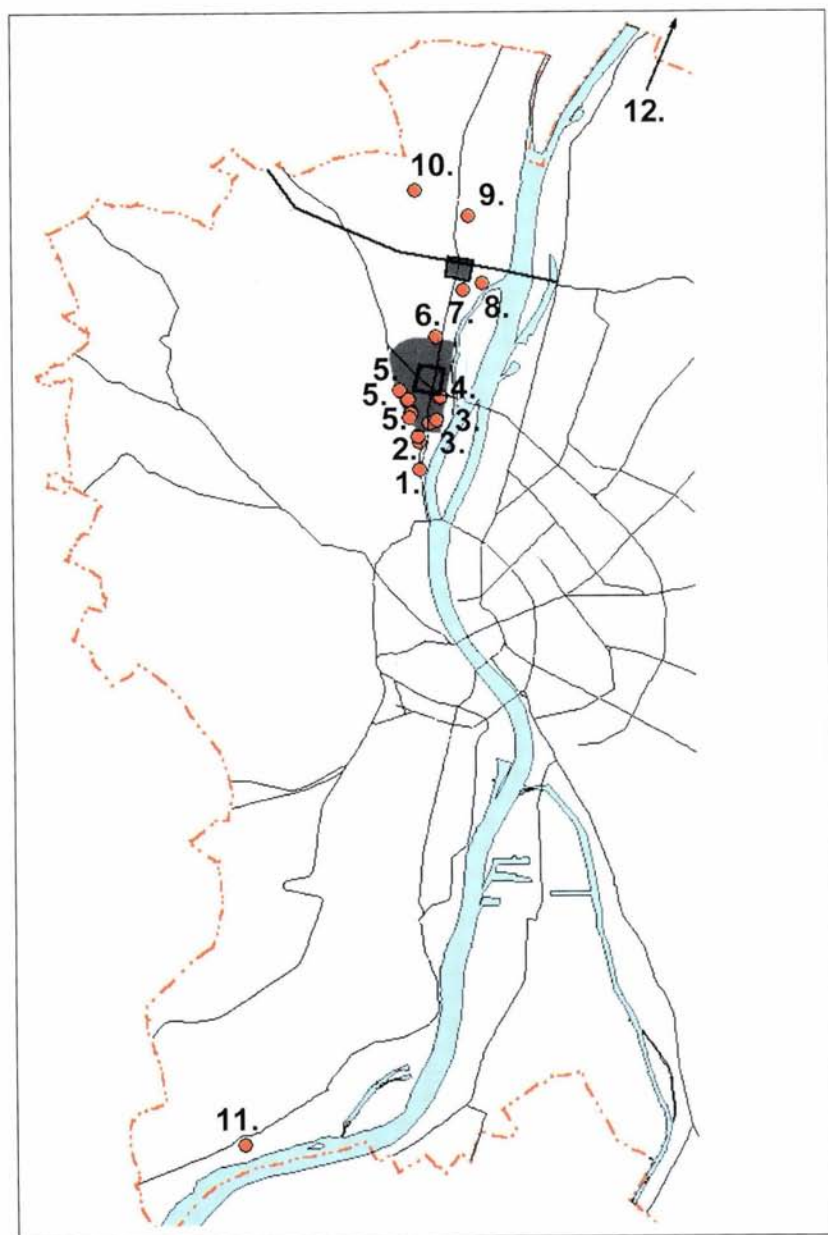

AQUINCUM

*A BTM Aquincumi Múzeumának ásásai
és leletmentései 2000-ben*

*Excavations and rescue work at the
Aquincum Museum in 2000*

AQUINCUM

A BTM Aquincumi Múzeumának ásatásai
és leletmentései 2000-ben

Excavations and rescue work at the
Aquincum Museum in 2000

Budapest, 2001

Szerkesztő:

Zsidi Paula

Feladatás:

Simán Katalin,
Alice M. Choyke

Rajz:

Málik Éva, Hable Tibor

Fotó:

Komjáthy Péter, Marcsek Áron

Geodézia:

Busi György, Kovács Tibor

Technikai szerkesztő:

Kolozsvári Krisztián

Edited by:

Paula Zsidi

Translation by:

Katalin Simán,
Alice M. Choyke

Drawings by:

Éva Málik, Tibor Hable

Photo:

Péter Komjáthy, Áron Marcsek

Geodesy by:

György Busi, Tibor Kovács

Technical assistance:

Krisztián Kolozsvári

Külső borítón:

Feltárás összképe a volt Óbudai
Gázgyár területén

Belső borítón elöl:

Az Aquincumi Múzeum nagyobb
ásatásai a 2000. évben

Belső borítón hátul:

Az Aquincumi Múzeum kisebb
leletmentései és szondázó jellegű
feltárásai a 2000. évben

Front cover:

General view of the excavation in
area of the former Óbudai Gázgyár

Inside front cover:

Excavations of the Aquincum
Museum in 2000

Inside back cover:

Test Excavations and small-scale
rescue operations of the Aquin-
cum Museum in 2000

Budapesti Történeti Múzeum, 2001.
Felelős kiadó: Dr. Bodó Sándor főigazgató

Budapest Historical Museum, 2001.
Editor-in-chief: Dr. Sándor Bodó, Director

A BTM Aquincumi Múzeumának ásatásai
és leletmentései 2000-ben

Excavations and rescue work at the
Aquincum Museum in 2000

Budapesti Történeti Múzeum
Aquincumi Múzeum
Budapest

Aquincumi füzetek
7. szám

ISSN 4 1219 9419
ISSN 4 1219 9427

TARTALOM

Bevezető a 2000. évi régészeti feltárásokhoz8
(Zsidi Paula)

1. Korarómai település és partvédelem maradványai Budaújlak déli részén14
(R. Facsády Annamária – Kárpáti Zoltán)
2. Újabb sírok az aquincumi katonaváros nyugati temetőjéből21
(Hable Tibor – Márton András)
3. Kutatások az aquincumi katonaváros déli részén.....38
(Madarassy Orsolya)
4. Feltárás az aquincumi katonaváros délkeleti régiójában III. ..44
(R. Facsády Annamária)
5. Újabb régészeti feltárások az aquincumi katonaváros nyugati szélén52
(Madarassy Orsolya)
6. Településszerkezet kutatása az aquincumi katonavárostól északra59
(Zsidi Paula)
7. Kutatások az aquincumi polgárváros déli előterében II.68
(Zsidi Paula)
8. Kutatások az aquincumi polgárvárostól keletre lévő területen76
(Zsidi Paula)

CONTENTS

Introduction to the Archaeological Excavations in 2000
(Paula Zsidi)

1. Early Roman settlement and remains of bank defence in the southern part of Budaújlak14
(Annamária R. Facsády – Zoltán Kárpáti)
2. New graves from the western cemetery of the Aquincum Military Town21
(Tibor Hable – András Márton)
3. Research in the southern part of the Aquincum Military Town ..38
(Orsolya Madarassy)
4. Excavation in the southeastern region of the Aquincum Military Town III.44
(Annamária R. Facsády)
5. Recent excavations at the western edge of the Aquincum Military Town52
(Orsolya Madarassy)
6. Research into the settlement structure north of the Aquincum Military Town59
(Paula Zsidi)
7. Research in the southern foreground of the Aquincum Civil Town II.68
(Paula Zsidi)
8. Research in the territory east of the Aquincum Civil Town76
(Paula Zsidi)

<p>Korabronzkori sírok Aquincum körzetében85
(<i>Endrődi Anna</i>)</p> <p>9. Kutatás a Római strandfürdő területén89
(<i>Láng Orsolya</i>)</p> <p>10. Szondázó jellegű feltárások a Budapest, III. ker. Pusztakúti út mentén96
(<i>Lassányi Gábor - Szilas Gábor</i>)</p> <p>11. Nagytétény-CAMPONA103
(<i>Kocsis László</i>)</p> <p>12. Őskori telepek és sírok feltárása Dunakeszi határában115
(<i>Horváth László András - Szilas Gábor - Endrődi Anna - Horváth M. Attila</i>)</p> <p><i>Az Aquincumi Múzeum kisebb leletmentései és szondázó jellegű feltárásai a 2000. évben</i></p> <p>13. Budapest, XI. ker., Egér út-Péterhegyi út sarka129
(<i>Szilas Gábor - Beszédes József</i>)</p> <p>14. Budapest, V. ker., Roosevelt tér130
(<i>Szirmai Krisztina</i>)</p> <p>15. Budapest, II. ker., Kacska utca 7.131
(<i>H. Kérdő Katalin - Végh András</i>)</p> <p>16. Budapest, II. ker., Tölgyfa utca 3. - Henger utca 2.133
(<i>H. Kérdő Katalin - Kovács Eszter - Szilas Gábor</i>)</p> | <p>Early Bronze Age graves in the environs of Aquincum85
(<i>Anna Endrődi</i>)</p> <p>9. Research in the area of the Római open-air bath89
(<i>Orsolya Láng</i>)</p> <p>10. Test excavations along Budapest III, Pusztakúti Road96
(<i>Gábor Lassányi - Gábor Szilas</i>)</p> <p>11. Nagytétény-CAMPONA103
(<i>László Kocsis</i>)</p> <p>12. Excavation of prehistoric settlements and graves in Dunakeszi115
(<i>László András Horváth - Gábor Szilas - Anna Endrődi - Attila M. Horváth</i>)</p> <p><i>Test Excavations and Small-scale Rescue Operations of the Aquincum Museum in 2000</i></p> <p>13. Budapest XI., corner of Egér street and Péterhegyi street129
(<i>Gábor Szilas - József Beszédes</i>)</p> <p>14. Budapest V, Roosevelt Square130
(<i>Krisztina Szirmai</i>)</p> <p>15. Budapest II, 7 Kacska Street ..130
(<i>Katalin H. Kérdő - András Végh</i>)</p> <p>16. Budapest II, 3 Tölgyfa Street - 2 Henger Street132
(<i>Katalin H. Kérdő - Eszter Kovács - Gábor Szilas</i>)</p> |
|---|--|

17. Budapest II. ker., Ürömi út 45. – Szépvölgyi út 32.136 (<i>R. Facsády Annamária</i>)	17. Budapest II, 45 Ürömi Street – II, 32 Szépvölgyi Road136 (<i>Annamária R. Facsády</i>)
18. Budapest, III. ker., Kórház utca – Szentendrei út sarok137 (<i>Szirmai Krisztina</i>)	18. Budapest III, corner of Kórház Street and Szentendrei Road ..137 (<i>Krisztina Szirmai</i>)
19. Budapest, III. ker., Kórház utca 7-9.139 (<i>Szirmai Krisztina</i>)	19. Budapest III, 7-9 Kórház Street.....140 (<i>Krisztina Szirmai</i>)
20. Budapest, III. ker., Hajógyársziget141 (<i>Németh Margit</i>)	20. Budapest III, Hajógyársziget141 (<i>Margit Németh</i>)
21. Budapest, III. ker., Bécsi út 178.142 (<i>R. Facsády Annamária</i>)	21. Budapest III, 178 Bécsi Road142 (<i>Annamária R. Facsády</i>)
22. Budapest, III. ker., Szőlőkert köz 7.143 (<i>Zsidi Paula</i>)	22. Budapest III, 7 Szőlőkert Lane143 (<i>Paula Zsidi</i>)
23. Budapest, III. ker. Zsófia utca 7.144 (<i>Láng Orsolya</i>)	23. Budapest III, 7 Zsófia Street144 (<i>Orsolya Láng</i>)

A 2000. évi feltárások közreműködői147

Participants in the Excavations in 2000147

A 2000. évi feltárások megbízói és támogatói151

Employers and Patrons of the Excavations in 2000151

Az Aquincumi Múzeum munkatársainak 2000-ben megjelent publikációi153

Publications by the Staff of the Aquincum Museum in 2000153

Bevezető a 2000. évi régészeti feltárásokhoz

A főváros területén folyó beruházások továbbra is szükségessé tették, a korábbi években már állandósult, feszített ütemű régészeti feltárások végzését. A néhány, több évre áthúzódó, a városi körülményekhez képest csaknem „zöldmezős” beruházásként értékelhető ásatás mellett (például Graphisoft – III. ker., Záhony utca 7., illetve Baumax – III. ker., Filatori gát) megnövekedett az úgynevezett foghíjbeépítésekhez kapcsolódó feltárások száma. Ez a fajta, az igazi városi régészet körébe sorolható munka elsősorban az aquincumi katonaváros területének kutatására jellemző. Itt a modern építési technikákkal történő beépítések rohamosan emelkedő száma azonban mind nagyobb felületen fenyegeti pusztulással a régészeti örökséget. Ezért az emlékek bolygatatlan megőrzése érdekében egyre inkább arra törekszünk, hogy – akár a feltárások vertikális kiterjedésének korlátozásával is – a modern épületek pince szintjére, a lehetőségek szerint, a beruházóval egyeztetve, a római kori szintekhez igazodjunk. Így, bár a terület antik beépítettségéről az alapvető információkat megszerezzük, mégis „rezerváljuk” reményeink

Introduction to the Archaeological Excavations in 2000

Development work in the capital continued to necessitate the conducting of archaeological excavations with tight deadlines, a practice that has standardised over the previous years. Beside the few excavations extending into several seasons, which can be considered real “field” investments within municipal circumstances (e.g. Graphisoft – III, 7 Záhony Street, and Baumax – District III, Filatorigát), there is a growing demand for rescue excavations in open lots between standing buildings. This kind of work, which is true urban archaeology, is mainly characteristic of research work in the territory of the Aquincum Military Town. Here, the sharply increasing number of constructions using the latest technology available threatens larger and larger surfaces with the annihilation of the archaeological heritage. Thus, to preserve the remains without disturbance, we are increasingly striving, even with the limitations of the vertical extent of the excavations, to persuade the investors that the cellar level of the modern buildings should be adjusted to the Roman levels. So, beside recovering basic information about the settlements from the

szerint a jövő kutatása számára a le-
lőhelyet.

A 2000. évi kutatások másik jellemzője volt a jelentős mennyiségű próbaásatás, elsősorban régészeti érdekltségű területeken. A sok szondázás és régészeti megfigyelés azoknak az eljárásoknak az eredménye, amelyeket a kerületek, az egyes kerületrészek keretszabályozási terveiben előírtak alapján hajtottak végre. A számos régészeti érdekltségű terület vizsgálata során több új lelőhely és új topográfiai adat vált ismertté. Ez az eredmény azért is kiemelkedő jelentőségű, mert több telek régészeti védettségi eljárása évek óta húzódik, s ezeknek a telkeknek az esetében a keretszabályozási tervben előírtak jelentik szinte az egyedüli védelmet.

Az idei kutatások eredményeképpen az aquincumi topográfia újabb apró részletei váltak ismertté, valamint a feltárt csaknem félezer sír mellékletei számos ép tárggyal, régészeti forrásanyaggal gyarapították gyűjteményünket. Kiemelkedő jelentőségű a római várostól délre lévő Dunapart közelében (Zsigmond tér) végzett kutatás, amely az egykori partépítés nyomait is felszínre hozta. Az új adatok is illeszkednek abba a geomorfológiai kutatási programba, amelyet már évek óta, a régészeti feltárásokhoz kap-

Roman period, we can hopefully conserve the site for future research.

The other characteristic of the excavations in 2000 was the large number of test excavations, especially in areas of archaeological significance. The many test excavations and archaeological observations are the results of the measures taken on the basis of the general regulation plans of district sections and districts. Several new archaeological sites and topographical data have emerged as the result of research into many areas of archaeological importance. The greatest value of these results comes from the circumstance that registering archaeological protection on many lots takes years and the specifications in the general regulation plans are the only means to protect these lots.

Archaeological excavations this last year yielded many new tiny details concerning Aquincum topography while the grave-goods from the nearly 500 graves we unearthed, have enriched our collections with numerous complete objects and archaeological source material. The research carried out south of the Roman Military Town near the Danube bank (Zsigmond Square) is of pre-eminent importance. Among other things, traces of the former embankment were discovered. The new data fits into the geomorpho-

csolódóan az MTA Földrajztudományi Intézetével, Schweitzer Ferencel végeznek a múzeum régészei. Az eddig összegyűlt adatok hamarosan elegendőek lesznek a római kori földrajzi környezet elvi rekonstrukciójának megrajzolásához.

A 2000. évben végzett régészeti kutatások (megfigyelés, szondázó jellegű kutatás, megelőző feltárás) az aquincumi topográfia alábbi pontjain folytak:

– **Aquincumi legiotábor területe**

III. Kórház utca – Szentendrei út
(*Szirmai Krisztina*)

III. Kórház utca 7-9. sz. előtt (*Szirmai Krisztina, Beszédes József*)

– **Aquincumi katonaváros területe**

III. Dugovics Titusz tér 13-17.
(*Facsády Annamária*)

III. Lajos u. 118-120. (*Madarassy Orsolya*)

III. Pacsirtamező u. 19. (*Madarassy Orsolya*)

III. Kiscelli u. 74. (*Madarassy Orsolya*)

III. San Marco u. 32. (*Madarassy Orsolya*)

III. Selmeci u. 32. (*Madarassy Orsolya*)

III. Selmeci u. 34. (*Madarassy Orsolya*)

III. Vályog u. 6. (*Madarassy Orsolya*)

III. Zápor u. 18. (*Madarassy Orsolya*)

III. Bécsi út 123. (*Madarassy Orsolya*)

logical study, which has been carried out for years by Ferenc Schweitzer from the Geographical Institute of the HAS together with the archaeologists of the museum, in parallel with the archaeological excavations. The accumulated data will soon be sufficient to draw the first reconstruction of the environment in the Roman period.

Archaeological research in 2000 (observations, test excavations, excavations preceding development work) were conducted at the following points in the topography of Aquincum:

– **Area of the Aquincum Legionary fortress**

III, Kórház Street – Szentendrei Road (*Krisztina Szirmai*)

III, in front of lot 7-9 Kórház Street (*Krisztina Szirmai, József Beszédes*)

– **Area of the Aquincum Military Town**

III, 13-17 Dugovics Titusz Square (*Annamária Facsády*)

III, 118-120 Lajos Street (*Orsolya Madarassy*)

III, 19 Pacsirtamező Street (*Orsolya Madarassy*)

III, 74 Kiscelli Street (*Orsolya Madarassy*)

III, 32 San Marco Street (*Orsolya Madarassy*)

III. Bécsi út 165. (*Madarassy Orsolya*)

III. Bécsi út 173. (*Madarassy Orsolya*)

III. Bécsi út 178. (*Facsády Annamária, Lassányi Gábor*)

III. Hunor u. 54. (*Madarassy Orsolya*)

III. Hajógyári sziget (*Németh Margit*)

– Az aquincumi katonai terület déli része

II. Árpád fejedelem útja 26-28 – Zsigmond tér 5-7. (*Facsády Annamária*)

II. Ürömi út 45. (*Facsády Annamária*)

II. Szépvölgyi út 32. (*Facsády Annamária*)

III. ker. Bécsi út 62. (*Hable Tibor*)

III. ker. Bécsi út 80. (*Hable Tibor*)

– Az aquincumi katonaváros és polgárváros közötti terület

III. Filatori gát (*Zsidi Paula, Bugán Adél*)

– Az aquincumi polgárváros és körzete

III. Szentendrei út 101-115. (*Zsidi Paula, Bugán Adél*)

III. Záhony utca 7. (*Zsidi Paula*)

III. Zsófia utca 7. (*Zsidi Paula, Láng Orsolya*)

III. Rozgonyi Piroska utca, Római Strand (*Zsidi Paula, Láng Orsolya*)

III, 32 Selmeci Street (*Orsolya Madarassy*)

III, 34 Selmeci Street (*Orsolya Madarassy*)

III, 6 Vályog Street (*Orsolya Madarassy*)

III, 18 Zápor Street (*Orsolya Madarassy*)

III, 123 Bécsi Road (*Orsolya Madarassy*)

III, 165 Bécsi Road (*Orsolya Madarassy*)

III, 173 Bécsi Road (*Orsolya Madarassy*)

III, 178 Bécsi Road (*Annamária Facsády, Gábor Lassányi*)

III, 54 Hunor Street (*Orsolya Madarassy*)

III, Hajógyári Island (*Margit Németh*)

– Southern part of the Aquincum military territory

II, 26-28 Árpád fejedelem road – 5-7 Zsigmond Square (*Annamária Facsády*)

II, 45 Ürömi Road (*Annamária Facsády*)

II, 32 Szépvölgyi Road (*Annamária Facsády*)

III, 62 Bécsi Road (*Tibor Hable*)

III, 80 Bécsi Road (*Tibor Hable*)

– Area between the Aquincum Military Town and Civil Town

III, Filatori gát (*Paula Zsidi, Adél Bugán*)

– **Az aquincumi municipium teritóriuma**

III. Pusztakúti út (*Zsidi Paula, Lassányi Gábor*)

III. Szőlőkert utca 7. (*Zsidi Paula, Bugán Adél*)

– **Aquincumon kívüli, limes menti beépítettség**

I. Gyorskocsi u. 6. (*Kérdő Katalin*)

II. Kacsa u. 7. (*Kérdő Katalin*)

II. Tölgyfa u. 3. – Henger u. 2. (*Kérdő Katalin*)

V. Roosevelt tér (*Szirmai Krisztina*)

XXII. Egér úti TOTAL töltőállomás (*Beszédes József*)

Az Aquincumi füzetek szerkesztése változik ettől az évtől, miután a római kort megelőző időszak és az azt követő népvándorláskor új kutatási eredményei is helyet kapnak a sorozatban. A korábbi kötetek egyikében-másikában már helyt adtunk egy-egy rövid tudósításnak a római kori feltárásokhoz csatlakozóan, azonban mostantól önálló beszámolókból is megjelennek a főváros őskorára és népvándorláskori kutatására vonatkozó beszámolók. Az új szerkesztési elv inkább megfelel a korszerű, környezeti régészet kívánalmainak is, amellet, hogy a különböző korszakok általában együtt jelennek meg a lelőhelyen.

– **Aquincum Civil Town and its environs**

III, 101-115 Szentendrei Road (*Paula Zsidi, Adél Bugán*)

III, 7 Záhony Street (*Paula Zsidi*)

III, 7 Zsófia Street (*Paula Zsidi, Orsolya Láng*)

III, Rozgonyi Piroska Street, Római Strand (*Paula Zsidi, Orsolya Láng*)

– **Territory of the Aquincum municipium**

III, Pusztakúti Road (*Paula Zsidi, Gábor Lassányi*)

III, 7 Szőlőkert Street (*Paula Zsidi, Adél Bugán*)

– **Settlement outside Aquincum, along the limes**

I, 6 Gyorskocsi Street (*Katalin Kérdő*)

II, 7 Kacsa Street (*Katalin Kérdő*)

II, 3 Tölgyfa Street – 2. Henger Street (*Katalin Kérdő*)

V, Roosevelt Square (*Krisztina Szirmai*)

XXII, Egér Road, TOTAL petrol station (*József Beszédes*)

The concept of Aquincumi füzetek will change from this year, since the results from research into the times preceding the Roman period and the Migration period following it will also be published in the series. In some of the former volumes we had already included some short reports

Végül a 2000. év legjelentősebb eredményét szükséges említenem, ami bár nem érinti közvetlenül a régészeti feltárásokat, azonban mindenképpen összefügg a feltárások nyomán gyarapodó gyűjteményi anyag raktározásával, a múzeumi infrastruktúra, a munkakörülmények javulásával. A Károlyi Palotából kikerült őskori, római kori és népvándorlás kori gyűjtemény, valamint a dokumentációs gyűjtemények új, korszerű múzeumépületbe kerültek. Az Aquincumi Múzeum területén, a polgárváros helyreállított, összefüggő romkertjének közelében felépített háromszintes raktár átadása az 1894-ben létesített múzeum eddigi történetének egyik legfontosabb állomását jelenti.

Zsidi Paula

on prehistoric material amended to reports on excavations at chiefly Roman period sites. From now on, however, reports on the prehistory and Migration Period research in the capital will be published in independent articles. The new editorial concept fits the demands of the modern environmental approach of archaeology better, especially since, in most cases, finds of various periods appear together at these sites.

Finally, I must mention the most important accomplishment of the year 2000, which does not directly involve archaeological excavation, but is certainly relevant to the deposition of the growing collection material, and the development of the museum's infrastructure and working conditions. The prehistoric, Roman and Migration period collections and also the documentation collections, formerly held in the Károlyi Palace in central downtown Budapest, were rehoused in a modern, new building. The inauguration of the three-storey depot building established near the reconstructed, contiguous ruin garden of the Civil Town within the territory of the Aquincum Museum marks the most important stage in the development at the museum since its foundation in 1894.

Paula Zsidi